

Θ. Μ. ΜΟΥΣΤΟΞΥΔΗ

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΗ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ

ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ
ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ
ΛΟΓΗΣ

Η ΛΟΓΗ ΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ ΚΑΙ
Η ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ

ΑΘΗΝΑΙ
1954

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΗ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

«LES SYSTEMES ESTHÉTIQUES EN FRANCE, ENVISAGÉS SURTOUT AU POINT DE VUE DE LEUR CARACTÈRE SCIENTIFIQUE» (Thèse de doctorat), 296 pages, Paris, Jouve et Cie, éditeurs, 1918.

«HISTOIRE DE L'ESTHÉTIQUE FRANÇAISE 1700 - 1900», Préface de M. André Lalande, Professeur à la Sorbonne, LXIII+240 pages, Paris, Éd. Champion, éditeur, 1920.

«BIBLIOGRAPHIE GÉNÉRALE DE L'ESTHÉTIQUE DES ORIGINES à 1914», LXIII pages, Paris, Éd. Champion éditeur, 1920.

«QU'EST-CE QUE LA MODE?», 96 pages, Paris, Picart, éditeur, 1920.

«DEUX PROBLÈMES DE L'ESTHÉTIQUE», 17 pages, Paris, Picart, éditeur, 1921 (Extrait de la Revue: «Rythme et synthèse»).

«ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ», σελίδες 135. Έκδοτικός Οίκος Έλευθερουδάκη, Αθήναι, 1922.

«ΑΙΣΘΗΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ», σελίδες 133. Έκδοτικός Οίκος «Πυρσός», Αθήναι, 1939.

«ΤΡΕΙΣ ΜΕΛΕΤΕΣ», σελίδες, 124. Έκδοτικός Οίκος Ι. και Π. Ζαχαροπούλου, Αθήναι, 1943.

«ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ;» σελίδες 32. Έκδ. Σ. Νικολοπούλου, Αθήναι, 1945.

«ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΠΟΙΗΣΗ ;» σελίδες 13, Έκδόσεις «Αρμονία», Αθήναι, 1947, άνατύπωση από τὸ περιοδικὸ «ΓΡΑΜΜΑΤΑ».

«ΑΙΣΘΗΤΙΚΟ ΤΡΙΠΤΥΧΟ» (ΧΟΡΟΣ - ΠΟΙΗΣΗ - ΘΕΑΤΡΟ), σελίδες 176, έκδοση τοῦ Συγγραφέα, Αθήναι, 1954.

Στὸ περιοδικὸ «LE FEU» (Aix-en-Provence, 1919), τὰ ἐξῆς ἄρθρα :

1η Ἀπριλίου 1919, ÉMERIC DAVID ET LE PERFECTIONNEMENT DES ARTS.

1η Ἰουνίου 1919, LANDRU EST-IL ARTISTE? (Χρονικό).

15η Ἰουλίου 1919, DU SUJET DANS L'OEUVRE D'ART.

15η Νοεμβρίου 1919, LA MÉMOIRE DE SAINTE-BEUVE.

Στὸ περιοδικὸ «ΜΟΥΣΑ» :

Νοέμβριος 1921, ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ.

Ἰανουάριος 1922, Η ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΤΗΣ ΜΟΔΑΣ.

Μάρτιος 1922, Ὁ Κος CHARLES LALO.

Ἐφημ. «ΧΡΟΝΙΚΑ»: 5 Νοεμβρ. 1921, ANATOLE FRANCE.

Στὸ περιοδικὸ «ΠΕΙΡΑΪΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ», 1948, Ἰανουάριος -
Μάρτιος: ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ ΣΤΗΝ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ.

Στὸ περιοδικὸ «ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ»: ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΑΙΣΘΗ-
ΤΙΚΗ ».

Στὸ περιοδικὸ «ΓΡΑΜΜΑΤΑ»:

τ. Ὀκτ., Νοεμ., Δεκεμ. 1945: ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ
ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ.

τ. Ἰουνίου 1945: ΤΙ ΕΙΝΑΙ Ο ΧΟΡΟΣ;

τ. Ἰουλίου, Αύγ. Σεπτ., Ὀκτ., Νοεμ.: ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ (ἢ ψυχολογία καὶ
ἢ αισθητικὴ του).

τ. Ἀπριλίου - Ἰουνίου: PIERRE JANET, ὁ ὀνομαστὸς γάλλος ψυ-
χολόγος.

Στὸ «ΝΕΩΤΕΡΟΝ ΕΓΚΥΚΛ. ΛΕΞΙΚΟΝ» (ΗΛΙΟΥ): Τὸ ἄρθρο
ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ (1948).

ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΠΟΦΕΙΣ ΣΤΑ ΚΥΡΙΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΙΣΘΗ-
ΤΙΚΗΣ («ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑ» 1949, σ. 13 - 16).

ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΑΙΧΝΙΑΙ, («ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΩΤΟ-
ΧΡΟΝΙΑ» 1950, σελ. 233 - 240).

Στὴν «ΑΓΓΛΟ-ΕΛΛΗΝΙΚΗ - ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ», 1952, Μάρτιος -
Ἀπρίλιος, τόμος πέμπτος, ἀρθ. 10: ΟΙ ΑΙΣΘΗΤΙΚΕΣ ΛΕΙΞΕΣ. ΜΙΑ
ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΚΑΤΑΤΑΞΗΣ ΤΟΥΣ.

Κ Λ Ε Μ Μ Ε Ν Α

Στὴ «ΜΕΓΑΛΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ» τοῦ «ΠΥΡΣΟΥ»:

Στὴ λέξη ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ, ὅ,τι ἀναφέρεται στὴ Γαλλικὴ Αισθητικὴ.

Στὴ λέξη ΜΟΔΑ, ὁλόκληρο τὸ ἄρθρο εἶναι ἀντιγραφή τοῦ βιβλίου:
« QU'EST - CE QUE LA MODE ? »

Στὸν Καθηγητὴ **ΝΙΚΟ Α. ΒΕΗ (BEES)**
τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

Σὲ σᾶς, ἀγαπητέ μου δάσκαλε καὶ φίλε, ἀφιερώνω τοῦτο μου τὸ βιβλίο. Θὰ ἐπιθυμοῦσα δίπλα στ' ὄνομά σας νὰ ἴταν καὶ τ' ὄνομα τοῦ ἀλησμόνητου καθηγητῆ Α. Σ. Ἀρβανιτοπούλου. Γιατί, στ' ἀλήθεια, ὅταν ἐδῶ καὶ λίγα χρόνια εἶχα βάλει ὑποψηφιότητα, γιὰ μιὰ ἀμισθὴ ἔδρα στὸ Πανεπιστήμιο, ἐλπίζοντας νὰ μοῦ δοθεῖ ἔτσι ἢ εὐκαιρία νὰ διδάξω τὴν Ἀντικειμενικὴ Αἰσθητικὴ, σεῖς οἱ δυὸ μονάχα μὲ ψηφίσατε. Κι ἀκριβῶς σὲ τοῦτο τὸ βιβλίο βρίσκεται ἓνα ἐλάχιστο μέρος ἀπὸ τὰ μαθήματα τῆς Αἰσθητικῆς, πὺν τὰ εἶχα προετοιμάσει ἀπὸ καιρὸ στὴ Γαλλία καὶ πὺν ἔλπιζα νὰ τ' ἀναπτύξω πιδ πλατιὰ στὸν τόπο μας. Στὸ σύνολό τους θὰ μείνουν γιὰ πάντα ἀνέκδοτα, γιὰτὶ οἱ πανεπιστημιακοὶ συνάδελφοί σας νόμισαν ὅτι ἢ διδασκαλία τους δὲ θὰ ἴταν χρήσιμη στὴ χώρα μας. Γεννηθῆτω τὸ θέλημά τους!

Δεχθεῖτε, ἀγαπητέ μου δάσκαλε, τὴ φιλικὴ προσφορὰ αὐτοῦ τοῦ ἔργου.

Θ. Μ.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Υπάρχει μιὰ αἰσθητικὴ πραγματικότητα ποὺ εἶναι ἀδύνατο νὰ τὴν ἀρνηθεῖ κανεὶς. Παρουσιάζεται ἀποκρυσταλλωμένη καὶ ὕλική μὲ τὴ μορφή τῶν διαφόρων καλλιτεχνημάτων ὄλων τῶν τόπων καὶ ὄλων τῶν ἐποχῶν, ἔτσι ποὺ εἶναι ἀπτή καὶ εὐκολονόητη καὶ γιὰ τὰ πιὸ κλειστὰ πνεύματα. Κυρίως, ὅμως, ἀποτελεῖται, ἀπὸ ψυχικὲς καταστάσεις ποὺ δὲν κατορθώνουμε ποτὲ νὰ τὶς διατυπώσουμε, ἀπὸ συναισθήματα ἀτομικά, ἀπρόσιτα στὴ λογική, ἀπὸ ἀξίες ἀτομικὲς ἢ κοινωνικὲς ποὺ θέλουμε νὰ τὶς παρουσιάσουμε γιὰ λογικὲς, μὰ ποὺ καθόλου δὲν εἶναι.

Ἐκεῖνο ποὺ ὀνομάζουμε καρδιά, εἶναι ἡ πηγὴ τῆς ἐνδόμυχης αὐτῆς πραγματικότητας, τῆς αἰσθητικῆς αὐτῆς πραγματικότητας, ποὺ συνήθως παρουσιάζεται, ὅταν θαυμάζουμε ἓνα καλλιτέχνημα, ποὺ ὅμως ὑπάρχει ἀνεξάρτητα καὶ ἔξω ἀπὸ κάθε καλλιτέχνημα καὶ ποὺ ἡ ὑπαρξὴ τῆς ἀποτελεῖ ἓνα καλλιτέχνημα προσωπικὸ καὶ ζωντανό, ἀλλὰ δυστυχῶς ἀπραγματοποίητο, καὶ ποὺ καθένας μας τὸ ζεῖ μέσα τοῦ χωρὶς νὰ τὸ ἐκφράζει.

Συχνά, ὅταν εἴμαστε μόνοι, προσπαθοῦμε νὰ λογικέψουμε τὰ αἰσθητικὰ μας συναισθήματα, χωρὶς ὅμως ποτὲ νὰ κατορθώσουμε νὰ τοὺς δώσουμε ἓνα λογικὸ περιεχόμενο. Αὐτὰ τὰ συναισθήματα ἔχουν ἀξία μόνο γιὰ τὸ ἄτομο· ἡ λογικὴ ἔχει ἀξία παγκόσμια καὶ γενικὴ. Νὰ ξεφύγουμε ἀπὸ τὰ προσωπικὰ συναισθήματα, ποὺ πάντα εἶναι σκοτεινὰ καὶ ἰδιότροπα, καὶ νὰ φτάσουμε τὴν ἀλήθεια ποὺ ἐπιβάλλεται

στην ανθρώπινη σκέψη, αυτό είναι, ακριβώς, τὸ αἰώνιο ἰδανικὸ τῆς ἐπιστήμης.

Ἡ ὄλη μου ἡ προσπάθεια ὑπῆρξε πάντα νὰ προχωρήσει ἡ Αἰσθητικὴ ἓνα βῆμα πρὸς αὐτὴ τὴ μελέτη τῶν αἰσθητικῶν ἀστάθμητων ποὺ εἶναι τόσο δυσκολοπλησίαστα.

Γιὰ μιὰ ἐπιστημονικὴ μεγαλοφυΐα θὰ ἦταν παιδιάστικο παιγνίδι, ἀκόμα καὶ σήμερα, νὰ βρεῖ καὶ νὰ ὑπολογίσει, τίς ἐλάχιστες κινήσεις ποὺ ὑπάρχουν ἀκόμα μέσα στὴ θάλασσα καὶ ποὺ τίς προκάλεσε ἡ ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας καὶ ἡ σύγκρουση ἀνάμεσα στίς ἐλληνικὲς καὶ τίς περσικὲς τριήρεις. Γιατί, στ' ἀλήθεια, ἀφοῦ τίποτα δὲ χάνεται στὴ φύση, ἡ μακρινὴ ἠχώ ἀπ' αὐτὲς τίς τεράστιες προσπάθειες, βρίσκεται ἀκόμα σχεδὸν ἀστάθμητη. Πόσο πιὸ δύσκολο εἶναι, ἂν καὶ φαίνεται εὐκολο, νὰ προσδιορίσουμε ἐπιστημονικὰ τίς μορφές τῆς αἰσθητικῆς ἀγωγῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων τὴν ὥρα ποὺ παιζόταν ἓνα ἔργο τοῦ Σοφοκλῆ, ἢ, ἀκόμα, αὐτὴ τὴν ἴδια ἀγωγή μπροστὰ στὸν Παρθενώνα, ὅταν τὰ μάρμαρά του ἦταν ἀκόμα κατακαίνουργα καὶ δίνανε τὴν ἐντύπωση μιᾶς πλούσιας οἰκοδομῆς ποὺ δὲν τὴν εἶχαν καθαγιάσει οἱ αἰῶνες!

Ἡ αἰσθητικὴ ἐπιστήμη, ἀντικειμενικὴ ὅπως κάθε ἐπιστήμη, μιὰ μέρα θὰ φτάσει ἴσως σὲ χεροπιαστὰ ἀποτελέσματα. Θὰ οἰκοδομηθεῖ, ὅπως οἰκοδομήθηκαν καὶ ὅλες οἱ ἄλλες ἐπιστήμες, οἱ μεγαλύτερες τῆς ἀδερφάδες, μὲ τὴν ὑπομονετικὴ δουλειὰ ποὺ θὰ προσφέρουν γενιὲς ὀλόκληρες ἀπὸ ἐρευνητὲς καὶ ὄχι μὲ τὰ λαμπρὰ καὶ ἀνώφελα σοφίσματα τῶν μεταφυσικῶν.